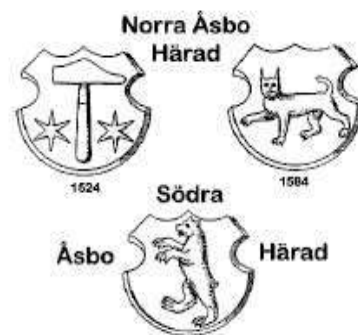

Åsbo Släktblad

*Medlemstidning för Åsbo Släkt- och
Folklivsforskare*

årg.28 dec 2015 nr.2

Tema:
”Sjukvården förr i tiden”

Åsbo Släktblad

Medlemstidning för Åsbo Släkt-
och Folklivsforskare
Årg. 28, dec 2015, nr 2

Redaktionen:

Lena Ringbrant Ekelund,
Kamrersg.17, 264 31 Klippan,
tel. 0435-71 10 60 l.re@telia.com
Karin Björk Hernandez, Ö Solg 8a,
264 34 Klippan tel. 0435-146 39
Lena Nilsson, Forsmöllev 3,
264 39 Klippan tel. 0435-101 18
redaktionen@asbo-gen.com
Ansvarig utgivare: Bengt Emgård

Åsbo Släkt- och Folklivsforskare
Postadress: c/o Studieförbundet
Vuxenskolan, Box 20, 264 21 Klippan
Besöksadr.: Studiegården 47:an,
Storgatan 47, 2:a vån, Klippan
Bankgiro: 5044-2391

Medlemsavgifter 2016

Helår 140 kr
Famijmedlem 60 kr

FÖRENINGSLOKAL

Studiegården 47:an,
Storgatan 47, 2:a vån, Klippan
[Ingång via rampen på husets gavel!](#)

ÖPPET HUS, datum se sista sidan.

I lokalen finns möjlighet att:

- Använda föreningens datorer eller trådlöst nätverk till din bärbara dator,
- Söka i ett flertal Internetdatabaser samt våra egna databaser
- Söka i vårt innehållsrika arkiv
- Köpa antavlor, ansedlar, böcker m.m.
- Få hjälp med din forskning

Kurser i släkt- och lokalhistorisk forskning anordnas även på 47:an.
Kursledare: Barbro Andréll

© Åsbo Släkt- och Folklivsforskare och författarna som även ansvarar för faktauppgifterna i sina artiklar.

INNEHÅLL

Föreningsinfo	3
Vård och omsorg förr i tiden - <i>Lena Nilsson</i>	4
Apoteken förr - <i>Barbro Andréll</i>	5
KVK - <i>Karin Björk Hernández</i>	6
Alla kom inte hem - <i>Karin Björk Hernández</i>	9
DDSS är en guldgruva - <i>Lena Ringbrant Ekelund</i> ...	9
Ett tragiskt kvinnoöde - <i>Agneta Lindau Persson</i>	10
S:t Lars begravningsplats - <i>Stefan Olsson</i>	12
Klipans kommunarkiv - <i>Lena Nilsson</i>	13
En klok gubbe - <i>Gertrud Lindberg</i>	14
Eivor de la Cuevas okända ana - <i>Lena RE</i>	15
Besynnerliga händelser - <i>Karin Björk Hernández</i> .	16
William Kopsen - <i>Lena Nilsson & Leif Gannert</i>	17
Okvädinsord i Riseberga - <i>Guno Haskå</i>	19
Sven Hugo Borg - <i>Lena Ringbrant Ekelund</i>	20
DNA-föreläsningen - <i>Lena Ringbrant Ekelund</i>	22
Arbetsträff med bilder och kartor - <i>Lena RE</i>	23
Vårens program.....	24

Styrelsen 2015

Ordf.	Bengt Emgård, Hörsdal 2361, 264 92 Klippan, tel. 0435-71 19 90
v Ordf.	Lena Ringbrant Ekelund, Kamrersg.17, 264 31 Klippan, tel. 0435-71 10 60
Sekr.	Gertrud Hannrup, Älvdalsg. 11, 264 34 Klippan tel. 0435-123 39
Kassör	Agneta Rosengren, Rosenv. 19, 264 37 Klippan tel. 0435-139 20
Dataansvarig	Alan Sejrbo-Petersen, Hörsdalsv. 167, 260 60 Kvidinge tel.0435-126 15
Arkiv	Vivan Bengtsson, Ekoxgatan 3, 264 36 Klippan tel. 0435- 131 97 Kerstin Persson, Bäckavägen 21 B, 284 32 Perstorp tel. 0435-359 15
Suppleanter	Roger Ragnarsson, Fastarp 4460, 264 94 Klippan tel. 0435-212 91 Bengt Johansson, Gullvivevägen 10, 26471 Ö Ljungby tel. 0435-216 79

Hemsida: www.aasbo-gen.se

Webmästarna Fredric Nilsson & Alan Sejrbo-Petersen
webmaster@asbo-gen.com

Vår förening är medlemsförening i Sveriges Släktforskarförbund, Skånes Genealogiska förbund och samarbetar med SV Västra Skåne.

Nästa tidning kommer ut i juni 2016.
Sista dag att lämna manus är den 15 mars.

Föreningsinfo

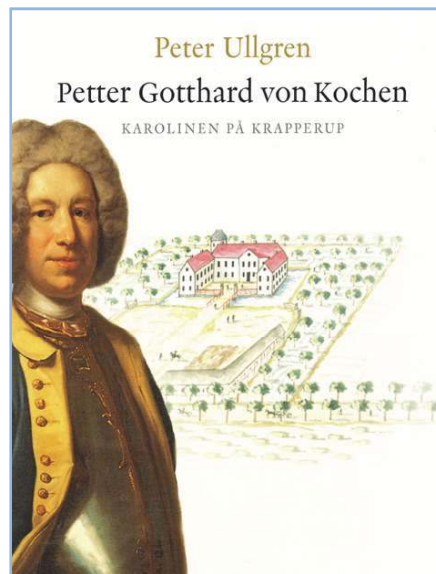
Släktforskardagen hösten 2015

Tyvär fick vi ställa in släktdagen pga för få anmälda. Kanske var det något annat som lockade. Vi funderar på något nytt inför hösten. Hör gärna av er med förslag!

Mer om vårens program

Vi har lyckats få författaren och kultur- och socialhistorikern Peter Ullgren från Lund att komma och berätta för oss om Herrgårdsspöken och "Karolinska krigar-öden". Sockenbor och deras patronatsherrar.

Han har skrivit flera populärhistoriska böcker som bland annat "Petter Gottard von Kochen, Karolinen på Krapperup" och han fäster vikt vid att berätta på ett begripligt sätt.

Arbetsträffar

Vi har i höst haft en arbetsträff som handlade om bilder och kartor i Disgen. Eftersom deltagarna ville träna/lära sig mer så utökade vi med två extra gånger.

Vi träffades först i lokalen bredvid vår egen, men kom fram till att vår egen duger bra till en liten grupp. Det blev en trevlig grupp och det kändes bra för ledaren att veta ungefär vilka som kommer.

Om intresse finns kan vi ordna liknande arbetsträffar i andra eller samma ämne som t.ex. att träna på att tyda gammal skrift. Ge gärna förslag!

Det kommer att vara små grupper på högst 10 personer som träffas 3-4 gånger och man måste anmäla sig i förväg.

Vi berättar när man kan anmäla sig till en arbetsträffgrupp på vår hemsida och på Facebook.

Facebook

Vi provar att använda en sida på Facebook för att påminna om olika aktiviteter och berätta om nyheter på hemsidan. Gå in på sidan **Åsbo Släkt och Folklivsforskare Klippan** och tryck på **Gilla** så får du automatiskt denna information.

*God Jul
Gott Nytt År
önskar
Redaktionen*

*En annorlunda julgran gjord av
konstnären Dave Sederberg, Rolf
Ekelunds släkting i USA.*

Vård och omsorg förr i tiden

Idag har vi stora sjukhus, vårdcentraler eller privata läkare att vända oss till när vi känner oss sjuka. Hur var det för våra förfäder? Vilken hjälp fanns att få för dem?

De offentliga vårdinstitutionernas historia börjar med de medeltida hospitalen. Från början var dessa särskilt avsedda för spetälska. Hospitalen låg oftast i utkanten av städerna, men fick senare ett mer centralt läge. Vid sekelskiftet 1800 fanns det 26 hospital i Sverige och fyra av dessa låg i Skåne; Malmö, Landskrona, Helsingborg och Kristianstad. De här hospitalen tillhörde staten och där omhändertogs kroniskt sjuka, ålderdomssvaga och sinnessjuka.

Under 1600-talet tillkom det specialinstitutioner som exempelvis krigsmanhus där uttjänta soldater fick hjälp, barnhus för de föräldralösa barnen och tukthus för lösdrivare och brottslingar. De här specialinstitutionerna fanns i många länder i Europa och var oftast centrerade till huvudstaden.

På landsbygden, vanligtvis i närheten av kyrkan, fanns fattigstugor med ungefär samma funktion som städernas hospital. Varje socken var rekommenderad att bygga fattigstugor. Det fanns även andra institutioner för fattigvård som bekostades av donationer från adeln eller andra förmögna. I mitten på 1800-talet började man uppföra fattiggårdar. Till skillnad mot fattigstugan var fattiggården en självförsörjande enhet med eget lantbruk där fattighjonen fick arbeta. På en del fattiggårdar hade man särskilda barnavdelningar, och så småningom blev det vanligt med barnhem för yngre barn och uppfostringsanstalter för de något äldre barnen.

Det fanns vid samma tid även ett lika stort antal lasarett. I Skåne hade vi sedan 1760 ett lasarett i Lund. De här lasarett var till skillnad från hospitalen inte bara inriktade på livsuppehållande vård, utan här ville man lindra och se

*Helsingborgs första lasarett, byggt för ändamålet. Foto 1900.
Bildkälla: Helsingborgs museum.*

en förbättring av patienternas tillstånd. Miljön på lasarett under 1800-talets början var dock inte alltid hälsosam, utan det kunde till om med vara riskabelt att vistas där. Därför förbättrade man sjukhusbyggnadernas utformning i mitten av 1800-talet; genom glesa, utsträckta planlösningar och en rejält tilltagen luftrymd kring varje sängplats förbättrades hygien på lasarett. Det var inte enbart samhällets fattiga som sökte sig dit längre, vilket kom att ställa högre krav på sjukhusbyggnaden.

I slutet av 1800-talet blev det vanligt att man inrättade speciella epidemisjukhus för patienter med infektionssjukdomar och epidemiska sjukdomar. En stor epidemi drabbade Sverige och hela världen under åren 1918-1919; Spanska sjukan. De första svenska fallen upptäcktes i Hyllinge utanför Helsingborg och epidemin krävde cirka 27000 offer i Sverige. Man uppförde epidemisjukhus bland annat i Malmö, Landskrona och Helsingborg. Efter andra världskrigets slut började de här sjukhusen att avvecklas och infektionskliniker blev en del av lasarett istället.

Det anlades också sanatorier främst för patienter med lungtuberkulos. Närmast oss låg t ex Tyringe (kurhotellet) och kronprinsessan Victorias kustsanatorium i Vejbystrand. Det här var vanligen enkla, rymliga och ljusa

byggnader som förlades i miljöer som ansågs hälsosamma. Deras verksamhet upphörde också efter andra världskrigets slut.

Förutom sjukhus för kroppsliga sjukdomar fanns det också olika anstalter för psykiska sjukdomar. De medeltida spetälskehospitalen övergick ofta till att bli inrättningar för sinnessjuka, och på 1800-talet uppfördes så kallade idiotanstalter. Det var vanligen en tvåvåningsbyggnad med sovsalar och matsal. I Hässleholm fanns en sådan anstalt som nu är riven. I Helsingborg, Lund och Malmö byggdes stora statliga anläggningar för psykiskt sjuka. S:t Maria i Helsingborg var t ex ett av landets största sinnessjukhus.

Under 1900-talets början utvecklades ålderdomshemmen från fattiggårdarna. Det nya namnet markerade att det var avsett för gamla och skilt från fattigvården. Genom 1918 års fattigvårdsreform blev varje kommun skyldig att hålla ett ålderdomshem, och 1947 års riksdagsreform innebar att äldre vården helt skildes från fattigvården. Under andra hälften av 1900-talet utvecklades ett flertal former av äldreomsorg. Från att den kommunala äldre vården var något man skämdes över att vara beroende av, är ålderdomshem och servicelägenheter idag en vanlig form av äldreboende.

Lena Nilsson

Källa: Länsstyrelsen i Skåne

Artikelförfattaren visar hur man rullade piller vid ett studiebesök på Älvdalens museum 2004

Så här står det inskrivet i de gamla instruktionerna för hur apoteksnehavaren skulle uppträda mot sina ”kunder”, en skrivning som var gällande så sent som i mitten av 1960-talet då jag gick min utbildning till ”pillertrillare” i Göteborg.

Att vara ”mot hög och låg alltid lika” gäller förhoppningsvis fortfarande på våra svenska apotek, och i och med att apoteksmonopolet upphävdes vid halvårsskiftet 2009, har också, numera i rent konkurrenssyfte, också den första delen i instruktionen åter kommit till heders efter att under många år bara varit ett minne från förr.

Den 9 november 1860 erhöll apotekare Johan Gustaf Westergård (1828-1897) personligt privilegium å Apoteket i Åby och apoteket öppnades för allmänheten den 1 augusti 1861.

Johan Gustaf Westergård var född i Strömstad, avlade apotekarexamen 1855, tjänstgjorde därefter på flera apotek i bland annat Göteborg och Uppsala och kom så till Åby 1861. Westergård drev apoteket till 1872 och flyttade senare till Strömstad där han avled 1897.

1897 ändrades apotekets namn till Apoteket Kronan i Klippan vilket det

har hetat allt sedan dess. 1952 flyttade apoteket till Åbyplan, från mitten av 1970-talet var apotekets adress åter Storgatan. 1996 flyttade apoteket återigen, den här gången till Torggränd där det fortfarande finns kvar.

Apotek ”förr i tiden” skulle inte bara expediera recept utfärdade av läkare, tandläkare och veterinär, utan också tillverka kemiska och farmaceutiska preparat. Mineralvatten och läskedrycker kunde också tillverkas för försäljning.

Medicinalväxter tillhörde vardagen på apoteken förr och odlades ofta av apotekaren själv, eller köptes in från området runt apoteket. Hela växten, eller delar av den som till exempel blad, rot eller blomma bereddes sedan på apoteket, ofta som dekokt eller infusion.

Så här gör man piller

el, alltså en mycket användbar växt. Kamomill (*Matricaria chamomilla*) och Rölleka (*Achillea millefolium*) är kanske de mest kända medicinalväxterna. Dessa går att köpa på apotek även i dag i olika fabrikstillverkade beredningar.

De flesta läkemedlen tillverkades till en början på apoteken i form av piller, kapslar, pulver och olika beredningar för utvärtes bruk, men efter hand tog

Apoteket på Storgatan 17. Bild från 1936 Foto: Blomgren

Vänderot (*Valeriana officinalis*) användes mot nervösa besvär i mage-tarm, Maskros (*Taraxacum officinale*) innehåller bitterämne som stimulerar aptiten men är också urindrivande. Slättergubbe (*Arnica montana*) i form av Arnikatinktur användes vid sårbehandling och invärtes som kramplösande medel, Åkerfräken (*Equisetum arvense*) innehåller slemlösande saponiner, men användes även som urindrivande och kramplösande med-

läkemedelsföretagen över tillverkningen, dessa blev då också mer och mer syntetframställda allt eftersom forskningen framskred.

Har utvecklingen på våra apotek gått framåt? Ja, naturligtvis är det så, och det är i alla fall den här gamla pillertrillaren tacksam för.

Barbro Andréll
”pillertrillare” 1962-2012

Kronprinsessan Victorias Kustsanatorium (KVK) i Vejbystrand för skrofulösa barn

En varm sommardag i juli åkte jag till Vejbystrand för att besöka Kronprinsessan Victorias Kustsanatorium (KVK) eller Kronprinsessan Victorias Sjukhus (KVS) som det senare kallades. Jag besökte även KVMuseet med modellen över KVK som kom att bli "ett samhälle i samhället". Här fanns också specialutställningar, filmer och även Vejbystrands övriga historia. Det blev även en tur ner till stranden och där gick jag förbi ett inhägnat strandbad med många barnfamiljer lyckligt ovetandes om vilka sol- och badgästerna var för hundra år sedan.

Ernst Lindahl

KVS grundades av doktor Ernst Lindahl 1903. Han var högsta ansvarig för verksamheten fram till sin pensionering 1935. Sjukhuset blev hans livsverk och han var en verklig eldsjäl. Ernst Lindahl levde mellan åren 1864 och 1954.

Han ville behandla barn som led av tuberkulos för att lindra deras lidande och avlasta lasaretten. Barnen led ofta av s.k. skrofulos, en sorts körteltuberkulos. Tuberkulos är en gammal sjukdom. Alltför sent förstod man att det fanns en koppling mellan sjukdomen och trångboddhet, undernäring och dålig hygien. Tbc-patienterna var inte alltid välkomna på lasaretten eftersom de låg kvar länge och krävde mycket passning för sina sår. Doktor Lindahl menade att tuberkulospatienterna bäst botades med frisk luft, sol, vila och näringsrik mat. Vid Skäldervikens kust fann han en lämplig plats. Ernst

Lindahl hade under sina många resor i studiesyfte utomlands sett väl fungerande kustsanatorier för skrofulösa barn.

Ekonomiskt stöd fick han främst av professorer och rika skånska damer, men även av Kronprinsessan Victoria som redan 1900 hade läst hans upprop i de större tidningarna. Det inleddes så här:

"Sedan långt tillbaka i tiden är det känt att blotta vistelsen vid havet utövar ett välgörande inflytande på skrofulösa individer. Men ännu större hjälp beredes åt dessa sjuka på de kustsanatorier, som äro inrättade såsom tidsenliga sjukhus, öppna både vinter och sommar, och där patienterna få åtnjuta gagnet av kalla och varma saltbad samt medicinsk, kirurgisk och hygienisk vård. I Sverige ha vi ej något så inrättat kustsanatorium."

Doktor Lindahl ville inte vänta tills sanatoriet blev klart, utan började vårda tuberkulossjuka barn i en villa i Skälderviken redan år 1901. Året därpå skänkte bymännen 10 tunnland mark till "Föreningen för skrofulösa barns vård".

40 vårdplatser för barn, administration och kök fanns i den första byggnaden 1903. Ytterligare 30 vårdplatser för barn, matsal och en skola fanns i

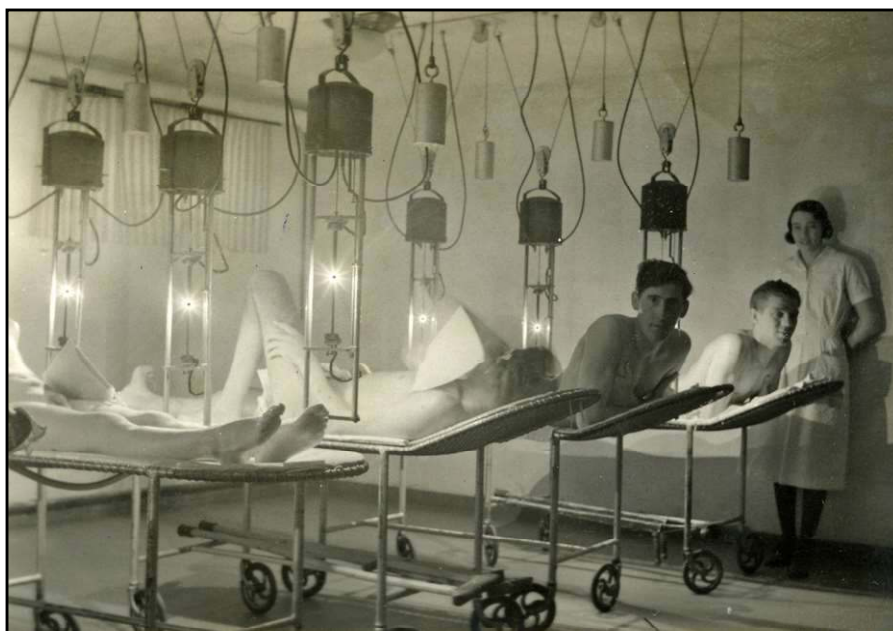
Barn på KVS fotograferade av Blomgren

byggnad nummer två som stod klar 1904.

Sanatoriet specialiserade sig på ben- och ledtuberkulos och behandlade alltså inte lungtuberkulos.

1910-talet

Den vackra huvudbyggnaden var färdigbyggd 1910 och invigdes av kronprins Gustaf Adolf. Tre år senare inrättades ett epidemisjukhus bredvid Annex 1. 1916 byggdes i en trädbevuxen sandbacke ett obduktionsrum med katedralfönster i taket och en gravkammare under marklinjen. Det var undagömt för patienternas skull.

Behandling med s.k. finsenlampor

Patienter vid havet

byggdes på huvudbyggnaden med balkonger där patienterna rullades ut på bår för att sola. Snart stod tvätt- och personalbostadshuset också klart och sanatoriet var är stort sett färdigbyggt 1928 då KVK firade 25-årsjubileum.

Trots att det fanns många patienter, var det få som dog. Men om patienten kom från fattiga förhållanden, så betalade inte kommunen hemtransporten utan det blev begravning på Barkåkra kyrkogård. 1921 skänkte Barkåkra kommun 900 kvm till sanatoriet av sin nya kyrkogård. I dag ligger där ca 200

personer begravda under monumet, många långt hemifrån.

1930-talet

Så här beskriver Ernst Lindahl behandlingen av tbc-patienterna år 1930:

“Patienterna tillbringar en stor del av dagen ute i det fria, försedda med bandage, kryckor eller käppar, när så behövs. De sängliggande förs även under vintern ut på fem öppna, stora balkonger. Endast regn, stark blåst eller storm hindrar detta uteliv. De mest härdade ligger även under nat-

I behandlingarna ingick medicinska ingrepp såsom punktioner och skrapningar med jodoformglycerin. Gipsförband användes till de ortopediska sjukdomarna.

Nu fanns det 160 vårdplatser, även för vuxna. Här behandlades tbc-patienter till slutet av 1950-talet.

Nere vid stranden fanns mellan åren 1906 och 1915 en ligghall i trä dit patienterna transporterades på bårar på små järnvägsvagnar för att sola och vila.

1920-talet

Det behövdes också konstgjort solljus och därför införskaffade man s.k. ”finsenlampor” från Köpenhamn. De installerades i källaren och patienterna låg på bårvagnar bredvid lamporna. Dåtidens solarium! Vänstra flygeln

Patienter solar på balkongen

Ligghallen på stranden med vagn för att transportera patienter på räls

KVS blev vandrarhem under sommaren. Fyra år senare såldes KVS till ett privat fastighetsbolag.

I den nyrenoverade huvudbyggnaden öppnades 1999 ett privat vårdhem i två våningsplan med vanliga lägenheter på tredje våningen.

2007 antogs en ny detaljplan för området och nu finns nybyggda 4- och 5-våningshus nära huvudbyggnaden.

KVS-museet

KVS-museet finns i Annex 1 som byggdes 1907 för vård av tbc-sjuka som också drabbats av någon infektionssjukdom. Huset renoverades 2003 och är idag öppet på sommaren för besök och guidade turer. Här kan man

ten ute på dessa balkonger från våren till långt fram på hösten.”

En ny skorsten som var 35 meter hög byggdes och blev ett känt landmärke. När den revs i slutet av 90-talet försvann tryggheten för många barn i Vejbystrand när det åskade. De hade alltid hört att om blixten slår ner, så slår den ner i skorstenen på sanatoriet.

1940-talet

Under andra världskriget kom många flyktingbarn från Finland och Baltikum. Beläggningen av barnplatserna minskade eftersom levnadsstandarden blev bättre, mjölken pastöriserades. BVC-vaccination och läkemedel bidrog också till minskat antal nyinsjuknade tbc-patienter. Efter hand som beläggningen av barnplatser minskade, ökade platserna för vuxna kvinnor. När en tbc-patient som varit sängliggande under längre tid började tillfriskna, användes en bräda med remmar, för att träna patienten att kunna stå upp. Han eller hon spändes fast en stund varje dag och brädan restes dag för dag allt mer upprätt. När man klarade att stå upprätt en halvtimme, fick man bli uppegående patient, s.k. *oppegångare*. Brädan ifråga finns kvar och visas på KVS-museet.

1950-talet

En stor polioepidemi drabbade Sverige på femtiotalet och det inrättades av polioavdelning för barn med 35 vårdplatser på KVK. I takt med att

tbc-patienterna minskade, så ökade vårdplatserna för poliopatienter.

Samtidigt infördes allmän poliovaccinering i Sverige och många vårdplatser blev lediga. Flerhandikappade barn vårdades på f.d. epidemiavdelningen och vården av tbc-sjuka avvecklades helt.

1960 – 2000

På sextiotalet fanns en särskola med speciell pedagogik för multihandikappade barn. Ängelholms Sjukhus hyrde vårdplatser för rehabilitering på sjuttioalet. Kristianstads läns landsting tog över hela KVS-egendomen med alla fonder och drev verksamheten vidare. I början av åttiotalet upphörde särskolan och KVS blev en flyktingförläggning. Den avvecklades 1991 och

t.ex. se hur ett patientrum såg ut på 1930-talet.

KVS-arkivet

När verksamheten vid Kustsanatoriet upphörde 1987, tog kommunen hand om journaler, ritningar och andra handlingar. Allt har förvarats i källaren under biblioteket i Munka-Ljungby. Men sedan några år tillbaka finns de gamla sjukjournalerna i Lund på Regionarkivet. På deras hemsida kan man se vilka handlingar som finns.

Karin Björk Hernández

Källor:

www.kvsmuseum.se samt artiklar i NST/HD.

Alla kom inte hem från Kustsanatoriet - Ester var en av dem

Ester var en av mormors oäkta tvillingdöttrar födda i Övad, Vedby församling 1897-11-05 och halvsyster till min mor. Ester hade bentuberkulos och vårdades på KVS. Det var ingen annan i familjen som blev sjuk, så jag ville veta varför just Ester drabbades.

Jag beställde journalkopior från Regionarkivet i Lund där jag kunde läsa att Ester inte hade några föregående sjukdomar förutom blindtarmsinflammation 1913 då hon opererades på lasarettet i Ängelholm.

Ett skavsår på högra hälen 1915 föranledde intagning på lasarettet i Ängelholm i två omgångar. Såren läktes och Ester kom hem igen, men i mars 1917 fick hon sår i nedre delen av ryggen samt på högra underbenet och lades in igen på lasarettet.

Därifrån skickades hon vidare till kustsanatoriet och skrevs in den 6

*Ester Ingeborg Gustafsson Nilsson, 17 år
Foto: Blomgrens Bild-Arkiv*

februari 1918. Här behandlades hon med kvartslampa och man gjorde skrapningar med jodoformglycerin under narkos. Ester var mycket mager när hon blev inskriven, men gick upp i vikt av den näringsrika maten. Men hon blev aldrig frisk igen utan avled på kustsanatoriet dagen före nyårsafton 1919. Ester blev endast 22 år gammal.

Med hjälp av kyrkoböckerna från Barkåkra respektive Vedby församling har jag kunnat läsa att hon är begravd på Barkåkra kyrkogård. Gravsten saknas.

Tre år efter Ester död fick sanatoriet en egen begravningsplats på kyrkogården i Barkåkra. Här vilar cirka 200 personer under monumnet. Om de anhöriga inte hade råd att betala transporten hem blev den avlidne begravd här.

Karin Björk Hernández

DDSS

Demografisk Databas Södra Sverige

DDSS är en guldgruva.

Förutom födda, vigda och döda finns där **temasidor** som handlar om följande:

- Dopnamn förr
- Normerade efternamn
- Dödsorsaker och sjukdomsnamn
- Ortnamn
- Yrken och titlar
- Befolkningsstatistik

Dödsorsaker och sjukdomsnamn

DDSS register innehåller över 250 000 poster med upplysningar om vad som orsakat döden för människorna i död- och begravningsböckerna. I de

tidigaste böckerna finns dödsorsaken med i 6-10 % av dödsnotiserna, och det är främst spektakulära dödsorsaker, såsom barnkvävning, självmord, mord eller farsoter som noterats.

År 1749, då tabellverket bildades, och det blev obligatoriskt att notera dödsorsaker, ökade rapporteringen till 43 %, därefter stegrades den gradvis, för att från 1770-talet ligga på över 90 %.

Efter år 1831, då man enbart behövde rapportera in epidemiska sjukdomar, död i samband med förlossning, olyckor, brott och självmord, sjunker

dödsorsakssiffrorna i DDSS gradvis fram till 1858 då de är nere på 49 %. Efter detta går det att finna dödsorsaker i mellan 50 och 60 % av dödsnotiserna. Läs mer under länkarna nedan!

- Kan man dö av moderpassion?
- Forskning kring dödsorsaker
- Klassificerade dödsorsaker
- Kommentarer till normering av dödsorsaker i DDSS
- Lista över dödsorsaker och sjukdomsnamn - förr och nu
- Källor och databaser

Källa: ddss.nu

Ett tragiskt kvinnoöde på 1800-talet

Av Agneta Lindau Persson

Örkelljunga

Sankt Lars år 1880 foto: bevaringsprogram.lund.se

En augustidag 1833 föddes ett flickebarn i Bikahus, Össjö församling. Hon döptes i Össjö kyrka till namnet Christina. Denna berättelse handlar om henne.

Christinas föräldrar var torparen Assar Persson och Nilla Christensdotter. Innan Christina hunnit bli ett år avlider hennes far Assar. I dödboken står att han avlidit av brock, endast 32 år gammal.

Nilla blir nu ensam uppfostrare av barnen där Christina visade både begåvning och ett gott förstånd.

Brodern Pehr flyttar ut från hemmet tidigt medan Christina och modern flyttade till Farmen 2, Trappen (nuvarande församlingshemmet) i Össjö. Här träffade hon Christoffer Lindau, som också bodde där. Hon var 25 år när de gifte sig.

Christina och Christoffer fick fem söner och det visade sig att alla bröderna med tiden skulle utvandra till Nordamerika. Under tio års tid försvann alla söner från hemmet vilket måste ha lett till stor sorg för Christina.

När Christina var 54 år kom sonen

August hem från Amerika. August hade varit borta i åtta år och arbetat ihop ett kapital som han köpte sig ett hemman (Boarp nr. 2, Össjö) för. Att August köpte en gård för dyra pengar passade inte Christina. Hon hade ett häftigt lynne och menade att han blivit lurad att betala ett allt för högt pris.

Christina blev alltmer nedstämd, orolig, svårmodig och retlig av denna händelse. Hon yttrade ofta leda vid livet och ville dö. Sömnen var knapp, ett par timmar ibland, och hon kände sig mycket trött och talade ständigt om sin son som kommit hem från Amerika välbärgad; hon ansåg sig och honom "förspillda" och att hans affärer var förstörda och trodde att både hon och han ska bli sinnessjuka. Nu orkade hon inte längre sköta hemmet.

I juli månad led Christina av bröstverk och ängslan, allt mer. Hon var retlig och ibland även våldsam. I september månad flyttade sig värken i kroppen och hon svettades varje natt samt någon gång även under dagen. Hon var nu helt oförmögen till några som helst göromål i hemmet. Alla symtom ansågs av läkare vara inbillad sorg över sonen.

I oktober månad tilltog ängslan och oron alltmer och hon var mer våld-

sam.

Nu var Christina så sjuk att Christoffer fick be om en bedömning och ett intyg av regementsläkare Nylander i Ängelholm, för att hon skulle få ytterligare vård på hospitalet i Lund.

Intyget

På grund af vad vid denna undersökning förekommit anser jag ovan nämnda hustru Christina Assarsdotter Lindau lida av sinnessjukdom, samt att hon är i behov av vård å hospital: vilket härmed på heder och samvete intygas Engelholm den 21 november 1889

C Nylander

Regementsläkare

Intyget skickades till Kongl. Hospitalsdirektionen i Lund och åtföljdes av dessa rader:

På grund af bifogade intagningshandlingar får undertecknad härmed anhålla om plats å Lunds Hospital i tredje betalningsklassen för min hustru Christina Assarsdotter från Össjö socken i Christianstads län

Nytorp den 23 november 1889.

C. Lindau

Ansökan kom till Lunds hospital den 26/11 1889 och plats blev ledig den 14/12. Hennes plats på hospitalet kostade 60 öre per dag. Vilket var lägsta betalningen.

Christina mottogs den 18 december 1889, 56 år gammal. Diagnosen var melankolia. Tanken med den tidens vård var att Christina skulle bli botad från sina åkommor och åter komma hem.

Ur journaler från Lunds hospital:

Närvarande tillstånd den 23 december.

Längd 162 . Vikt 53900. Kroppsbyggnad tämligen ordinär. Hull och muskellatur klena. Allmänna utseendet angiver nedsatta krafter. Huvudet välformat dess mått har pat. envist vägrat låta taga. Hyn gråblek. Hårets färg cendré/gråsprängt. Ögonen blå. Senare huvudmått: huvudomfång: 55, panna till haka: 19,50, mellan ögonen: 15.

Forts. av journalanteckningarna tom 27 december 1889

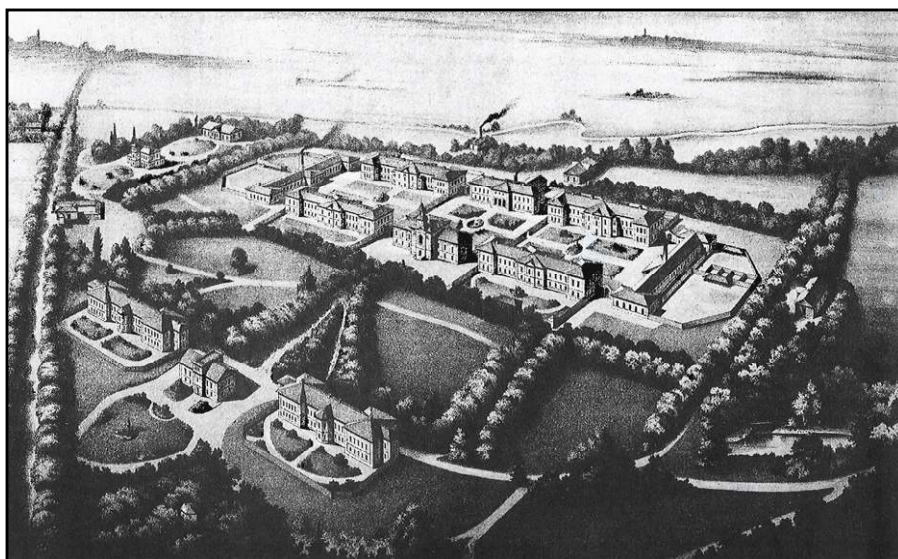
Christina kommer till avd. C. där hon ligger till sängs och företer ett oroligt och av ångest präglad ansiktsuttryck. Förmågan av lystring och uppmärksamhet är nedsatt. Hon vrider ideligen händerna, beklagar sig och jämrar sig högljutt emedan hon är så olycklig. Hon har nämligen gjort så mycket ont utan att närmare kunna ange huru och därför skall hon hänga på korset. Hon kan besvara elementära frågorna, uppgiven och att sonen har en god ekonomisk position och att familjeförhållandena äro goda men städse återkommer hon med sina dystra funderingar:

Jag har gjort så mycket olycka och förspillt hela världen!

30/4. Pat. psykiska tillstånd tämligen oförändrat. Hon arbetar flitigt, äter bra.

Arbetet kunde bestå av att sticka, sy eller att hjälpa till i köket.

31/5. Den 1:e minskades opiet till 2

Fågelperspektiv av Lunds Hospital.

Ur: Bidrag till Sveriges officiella statistik 1884. Gen.Stab.Lit.Anst.

droppar. Den 5; iaktogs ökad oro och agitation. Hon jämrade sig och skrek, ansåg sig syndfullare än förr. Fördes till avd. C. Opiet höjdes till 3 droppar, 2 ggr/dag.

Den 6:e hade hon lugnat sig och överflyttades till avd. A. Vid samtal med pat. den 11:e påstod hon att sonen från Amerika hemfört guldsand i magen och hade denna guldsand kommit hit och blifvit genom exkrementerna lagd i nattkärlet. Karna på avd. C. hade klädd i karlkläder hämtat sonen från Amerika och han hade vistats här i tre månader. Det guld som på ovan nämnda sätt avlevererades skulle komma henne och släkten tillgodo så att hon fortfarande kunde vistas här. Mannen funnes här även. Hon var så glad så att hon kunde hoppa som hon sade och måste på grund af stoj och oro föras till avd. C.

Följande dag den 13:e var hon mera stillsam af sig och återfördes till avd. A. Den 16; yttrade hon att en annan pat. verkat därhän att hon fått hundar och katter i magen. Den 28:e vägrade hon taga opium. Den 31:e ordinerades järn emedan hon kände sig trött. Där jämte besväras hon af värk i armarna.

31/8. Vid samtal den 11:e påstår pat. att hennes tal om sonens hemkomst från Amerika och det guld han hit medfört vore "bara hans", det hade så

kommit för henne men nu insåg hon att hennes yttrande i denna riktning berodde på sjuklig inbillning, liksom och hennes påstående att en närvarande sköterska varit behjälplig med att röka henne i hemmet. Hon sade sig vara så ängslig och trodde sig skola straffas för de många synder hon begått. Erhöll opium droppar, 2 ggr/dag. Ingen värk i armarna. Mot månadens slut samma tillstånd.

30/9. Ökad oro iakttags den 7:e. Vägrade ibland att äta emedan hon förmodade att gift lades i maten. Den 15:e vägrade hon taga opium. Mot månadens slut inträdde ett lugnare skede.

Den 27:e september iaktogs i "veka livet" baktill på vänstra sidan en ringa utbuktning som vid palpation (läkare eller sjuksköterska känner med händernas fingrar för att upptäcka sjukliga förändringar) flukturerade, (skiftande, varierande, växlande). Allmäntillståndet så småningom försämrat. Feber.

7/10. Avsöndringen från såret fortfarande illaluktande, sårkanterna grågröna. Feber. Allmäntillståndet klen. Pat. har ånyo börjat hosta. Hon hostar upp ett segt och ytterst illaluktande sputum, (slem som hostas upp från lungor och luftvägar). Idag resektion, (kirurgiskt borttagande av organdel) i

det sjuka revbenet, varvid ett 3 centimeter stycke borttogs. Ordination Myrten-kapslar. Rassel iakttagas från vänstra lungans nedre del. Kortare ton här än på motsvarande höger sida.

9/10. Fortfarande hög feber, illaluktande avsöndring. Illaluktande segt sputum.

15/10. Febern minskar, allmänna tillståndet ytterligare försämrat. I övrigt oförändrad.

1892, 18/10. Pat. har avlidit. Kroppen obducerades samma dag.

Slut på journalanteckningarna

* * *

Min uppfattning är att Christina dog av tuberkulos (tbc) och att hon förmodligen blev smittad på hospitalet. Tbc var vanligt förekommande på hospitalet även bland personalen.

Under sjukhusets första år blev patienter begravda på kyrkogårdarna i Lund. 1895 fick Lunds Hospital egen kyrkogård.

Var Christina är begravd är oklart. Ryktet säger att hon vilar på Össjö kyrkogård men ingen gravsten finns idag.

Christoffer Lindau var den förste i min släkt som bar namnet Lindau.

August i berättelsen var deras son. August fick bl.a en son; Albin Lindau som var min farfar. Christina var min farfars farmor.

Kopior på journalerna är hämtade från:

Journal- och arkivservice

Regionarkivet Lund

Telefon (växel):

0771-86 66 00.

skane.se/regionarkivet

Sankt Lars begravningsplats

Strax söder om Lund, alldeles intill Flackarps mölla ligger en både märklig och smått otäck plats. Här vilar de oönskade. Människor som en gång i tiden fick diagnosen sinnessjuka och sedan spenderade hela sina vuxna liv "skyddade" från omvärlden på mentalsjukhuset Sankt Lars.

När dessa "institutionerade" patienter gick bort var de sedan länge bortglömda av anhöriga och samhället utanför sjukhusgrindarna. På denna plats fick de sin sista vila. Ofta jordfästes de endast i närvaro av en präst och personen som körde ut den enkelt hopsnickrade träkistan från sjukhusområdet.

När kistan var täckt med jord märktes platsen upp med en enkel järnbricka i form av en lilja. Brickorna avslöjar inte namnen på vem som vilar här. Däremot finns patientens journalnummer inristat. Ett "M" efter numret indikerar att det är en man och ett "K" en kvinna.

Begravningsplatsen kom till i slutet av 1800 talet och fick namnet "Lunds Hospitals- och Asyls begravningsplats". De sinnessjuka tillhörde samhällets avskum och var helt enkelt inte välkomna på stadens vanliga kyrkogårdar. Totalt vilar drygt 2000 personer här men endast några hundra brickor och ett mindre antal gravstenar finns kvar. 1951 begravdes den sista personen på platsen.

Bildbloggen | fotograf Stefan Olsson

Klippans kommunarkiv

En augustidag när sommarvärmen äntligen kommit, hälsade redaktionen på i källaren hos kommunarkivarie Janicke Schreuder. Vi blev varmt välkomna och Janicke svarade vänligt och intresserat på våra frågor om sjukvården i gamla tiders Klippan.

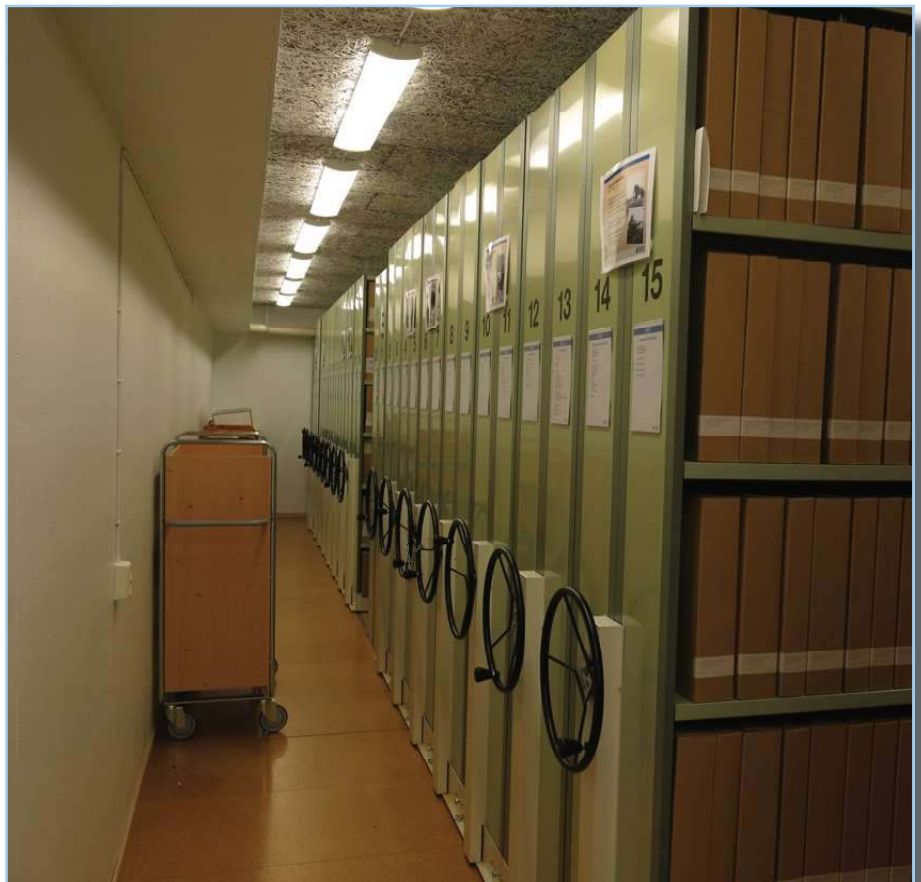
Arkivet har information om kommunala verksamheter från 1863 och framåt. Det gäller handlingar från de tidigare kommunerna Klippans köping, Gråmanstorp, Vedby, Västra Sönnarslöv, Östra Ljungby, Källna, Färingtofta och Riseberga som idag utgör Klippans kommun.

När det gäller information om vård och omsorg, kan man bli hitta förlossningsjournaler från Klippans förlossningshem. Där hittade jag till exempel min mors journal från 1937. Det finns också dagböcker förda av barnmorskor, som förlöste kvinnor i hemmet. Doktor Riccard var en läkare vars dagböcker från 1919-28 också finns i arkivet.

Om man har frågor som man tror gäller barnvårdsnämnden, så kan man kanske hitta svar i deras protokoll över utredningar. Nykterhetsnämnden har material från åren 1923-44 och det finns också arkiv från fattigvårdsstyrelsen.

Jag tycker att det hade varit spännande att få veta var fattigstugor, förlossningshem, första läkarstationen osv fanns. Man kan eventuellt hitta detta i byggnadsnämndens arkiv, men det hade varit väldigt roligt om Ni som har information om detta kunde höra av er och berätta vad Ni vet om vård och omsorg i gamla tiders Klippan.

Lena Nilsson

En klok gubbe i Norra Åsbo härad

Människor med magisk kraft var synnerligen efterfrågade förr i tiden, kanske särskilt vid eldsvådor. Då Nunnegården i Östra Sönnarslöv brann år 1840 tillkallades en man som kallades Greviken. Han gick tre gånger runt branden, som därpå slocknade. Också min morfars morfars kunde släcka bränder.

Han hette Nils Nilsson Grönberg och var född 1794 i Ryhus, Norra Mellby. Alldeles i början av 1830-talet flyttade han med sin familj till Koholma nr 3 i Färingtofta. Där dog han år 1871. Nils Grönberg kallades också "Koholma-gubben" och anlätades till mycket. En gång när det brann i en mosse i skogen och de inte kunde släcka kallade de på Grönberg. Han började gå långsamt runt branden, och bakom honom, allteftersom han gick, *vände sig vinden och blåste inåt.*

När han kommit runt var allt släckt. När man blivit av med något redskap eller något djur, frågade man också honom. Då kunde han säga om en harv, som kommit bort: "Gå ner till ån, där den kröker, där ligger den i vattnet", eller om en kviga, som försvunnit: "Hon ligger oppe i mossen i en grop, och hon kan inte ta sig opp igen".

Han botade sjuka människor och sjuka djur. Oftast kom ett bud från den som var sjuk, och budet hade då med sig något plagg eller något annat som hörde ihop med den sjuke. En gång ville några driva med den kloke - eller kanske ville de pröva hans förmåga - och skickade honom ett snöre, som de först hade dragit runt en spis. Grönberg tittade på snöret och sa att

det var ingen fara: "Matar ni den bara bra så klarar den sig."

Över djuren hade Grönberg stor makt. När han släppte ut sina gäss och ankor på morgonen gick han i en ring runt gården, och sen höll de sig innanför

den krets som han på det sättet dragit upp för dem.

Hästar lydde honom. En gång när fjärdingsmannen kom i sin skjuts stannade Grönberg den och det var omöjligt att få hästarna att gå vidare. Han tillverkade "Grönbergs smörja". Den användes främst mot värk. Man strök den på benet mot ischias t.ex. eller på kinden mot tandvärk. Den var flytande och brun till färgen, och det hettade i skinnet sen den strukits på. En av hans söner, Sven Grönberg, gjorde "smörjan" efter honom.

(Ännu senare var det en apotekare i Eslöv som fick ett prov av den och analyserade den. Han tog sen upp den och sålde den under namnet "Sjöholmens liniment".) Eva Wigström återger

en berättelse om hur man sökte hjälp hos honom för häxeri och förgörelse: (Berättelsen är en av "Vedhuggarens berättelser" i *Folkdiktning samlad och upptecknad i Skåne*. Köpenhamn 1880)

"Det är ej mer än några år sedan, att en man, som nu är död, bodde med sin familj här uppe på Söderåsen och hade en gård; mannen blef förgjord af en hexa der i närheten. Först dogo alla hans hönor, den ena efter den andra, sedan började han sjelf känna sig sjuk. Då sände hans kvinna bud till en klok gubbe i Koholma i Norra Åsbo härad. När han fick se de kläder eller hvad annars budet förde med sig hemifrån, sade han, att det var på högsta tiden hjälp kom, ty två dagar senare, och mannen hade dött, liksom hönsen; sedan hade det blifvit hustruns och barnens tur. Emellertid visade det sig nog, hvem som var den skyldige, ty samma dag och stund, som budet

talade med gubben i Koholma, dånade mannen, som han satt vid sitt bord, hexan rände rundt omkring gården och försökte alla sina konster för att freda sig mot den kloke. Ett ögonblick stod hon, eller hennes skepnad, på hufvudet i en dam utanför gården, än syntes skepnaden stå på hufvudet på backen ofvanför gården, och sjelf stod hon skenbarligen vid grinden till hagen. Der såg mannen henne, sedan han återfått sin sans, och då ville han kasta sten på henne, men alla stenarne träffade grinden. Budet kom hem från gubben med rökelse och små suddar, med något kraftigt medel, som skulle läggas i alla husets dörrtrösklar; det hjälpte."

Gertrud Lindberg, Lund

Eivor de la Cuevas oäkta ana fick en far!

Vi skrev i förra numret om Eivors morfars far Nils Persson f. 1834 i Laröd. Vi var förvånade över att han, som föddes som oäkta son till pigan Ingar Kellsdotter, blev inspektör och ägare av gården Neuhoff i Ellenberga, Munka-Ljungby.

Vi följde Nils i kyrkböckerna och hittade honom som elev på Svedberga gård på raden under inspektorn Per Nilsson. Skulle han kunna vara Nils far? När tidningen

trycktes hade vi inte hittat något som styrkte detta, men vi fortsatte forska.

Den misstänkte fadern och inspektorn Per Nilsson angavs vara född den 26 dec 1797 men ingen församling anges. Det stod nästan ingen information om honom, så vi misstänkte att han kanske bodde/var skriven någon annanstans men var? Svedberga gård ägdes av Kulla Gunnarstorp, så en tanke var att leta där.

Träff i DDSS

Vi letade efter Per Nilsson f. 1797 på Disbyt, men fick för många träffar.

Vi sökte på födda på DDSS.nu, men det blev ingen träff. Av en händelse så sökte vi på honom bland döda och då blev det träff!

Han avled den 2 okt 1866 i Kulla Gunnarstorp, Allerum. I Allerums dödbok står det att han avled och begravdes i Helsingborg dit han hade flyttat samma år. I Allerums husförhörboken står att han är född i Barkåkra och att han i många år har bott på Svedberga, men inte tagit ut flyttattest.

Sökning i föddeboken i Barkåkra
Per Nilsson är född i Skepparkroken nr 10 och 11, Barkåkra och hans far var brännemästaren Nils Jönsson f. 1762-10-08 Barkåkra d. 1831-05-21 Skepparkroken, Barkåkra och hans hustru Sissela Beckström f. 1761-06-08 Landskrona d. 1824-09-07 Barkåkra. De hade även barnen Jöns f. 1791, Elna Christina f. 1793 (senare gift med sjökaptan Hans Jönsson, Skeppar-

på Wittskövle och Major Bennet på Rosendahl. Behållningen var hela 66.000 riksdaler vilket motsvarar 4.114.755 SEK mätt med konsumentprisindex.

Plötsligt upptäckte vi ett testamente där det står följande: "Återstående ännu oguldna köpeskillnaden för den av **min son Nils Persson** och hans hustru Kerstin Jönsson inköpta fastigheten

Neuhoff i Munka-Ljungby socken ...". Vilken glädje det blev! Vi hade hittat svaret på gåtan!

Generös man

När vi läste vidare såg vi att Per Nilsson hade skänkt pengar så att sonen skulle vara skuldfri på gården. Han

hade även tidigare skänkt spannmål, kreatur, inventarier och annan löse-gendom "varav således ingen återbäring ifrågakommer".

Kunde vi hitta hans bouppteckning?

I Arkiv Digital finns många bouppteckningar avskannade. Vi sökte på Luggude härad eftersom Kattarp ingår där och det fanns skannade bouppteckningar. Vi började leta på år 1866 – ingen tur. Eftersom vi inte riktigt vet när de lämnade in bouppteckningen så fortsatte vi med nästa år. Plötsligt fanns den där! Vilken lycka!

Bouppteckningen

På första sidan stod att inspektör Per Nilsson var ogift och att hans syskonbarn ärvde honom.

På nästa sida stod vilka som skulle ärva utöver syskonbarnen och på första plats står Nils Persson på Neuhoff!

Vi bläddrade vidare och såg att Per Nilsson varit en mycket rik man som hade ägt guld- och silversaker och många fina möbler. Han hade också lånat ut massor av riksdaler till bl.a. Hofmarskalken Stjernswärd

Han skänker även 8.000 riksdaler till nybyggnad av ett skolhus i Skepparkroken och 2.000 riksdaler där räntan ska gå till kläder, böcker och skodon till de under egendomen Svedberg lydande torparnas barn som begagna skolan.

Hur blev Per Nilsson så rik?

Det är nästa intressanta fråga som någon medlem kanske kan hjälpa oss med. Vi har inte hittat någon ledtråd. Han var arrendator och inspektör på Svedberga men han ägde ju inte gården.

Per Nilssons far hade en kusin Anna Pettersdotter f. 1755 som 1813 gifte sig med Carl George Stjernswärd, men det kan ju inte komma honom till del.

Lena RE

Källa: Luggude häradsrätt FIIa:122 (1867-1867) Bild 1650 / sid 140

Av en händelse hittade jag sist i Förslövs död- och begravningsbok (1749 – 1828) prästens anteckningar över "Besynnerliga händelser". En man med dåligt samvete försökte ta livet av sig och lyckades efter antal försök. För övrigt står inte dödsfallet noterat i boken. Förmodligen blev den olycklige mannen begravd utanför kyrkogården. Den som tog sitt liv kallades länge för "självspilling", en som medvetet förspillt sitt liv.

Den 22 maj tilldrog sig att Ola Jönsson i Lyngby, 69 år gammal, sedan han någon tid varit besvärad i samvetet över forna ungdomssynder, dem han för sin själasörjare bekänt, blivit av guds ord undervisad, tröstad och förmanad samt fått absolution av Herrens nattvard två gånger, och många andra hos honom läst och gjort bön, likvisst efter någon månads förlopp, kommit på det orådet att göra av med sig själv, först genom Mercurium (kvicksilver), som dock sonen Jöns Olsson skaffat ur vägen, sedan med knivar, som också sonen avstyrat, men äntligen sedan själasörjaren varit hos honom vid pass fyra timmar och av Guds ord sökt bringa honom till rätta, och det nu tycktes vara skett en god förändring, har han, då prästen var bortrest, en liten stund varefter sonen och drängen hade gått ut till marken, sprungit ut med ett rep i ett ullskinn,

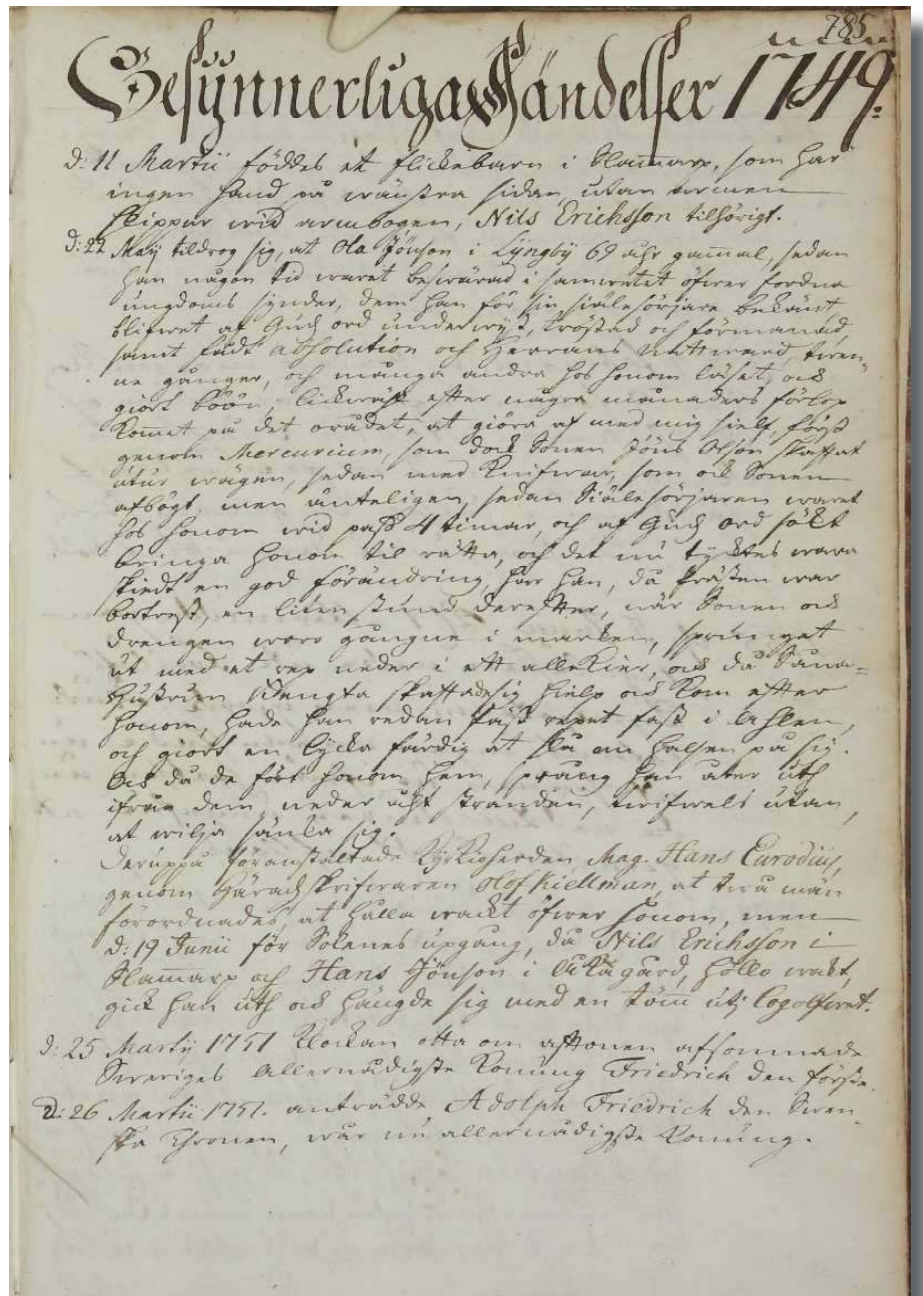
då sonhustrun Bengta skaffat sig hjälp och kom efter honom, hade han redan fäst repet fast i alen, och gjort en ögla färdig att slå om halsen på sig. Och då de fört honom hem, sprang han åter ifrån dem ner till stranden, utan tvivel, att vilja sänka sig.

Häradsskrivaren Olof Kiellman, att två mån förordades att hålla vakt över honom, men den 19 juni före solens uppgång, då Nils Ericksson i Slammarp och Hans Jönsson i Åkagård höll vakt, gick han ut och hängde sig med en töm i logolvet.

Varuppå föranstaltade Kyrkoherden, Mag. Hans Eurodius, genom

Källa: Förslöv C:1:2 (1749-1828)

Karin Björk Hernández

William Kopsen - min släkting i Australien

*Jag har hittat ett intressant människoöde i min egen släkt på min fars sida. När jag en dag "kastade ut" en sökning på hans namn, fick jag napp från Södra Roslagens släktforskartidning; Sysslingen. Den här artikeln är hämtad därifrån. Kvinnan på bilden; Lovisa Öhrström, Williams moster, var min farfars farfars mor.
Lena N*

William Kopsen

Vintern 2011 stannade C-U Sjöblom till utanför vår tomt när jag var ute för att skotta snö. Han kom då in på en bok som Ludvig Nordström skrivit, "Lubbe" alltså! Boken heter William Kopsen och beskriver ett människoöde vars huvudperson hamnar i Australien och på Fiji. Under en kortare tid av sitt liv bodde han i Vaxholm. Denna information triggade min nyfikenhet. Jag letade upp boken på nätet och släktforskade lite kring denne man. Redan 1931 gjorde "Lubbe" resan till Australien och vid hemkomsten skrev han en artikel i DNs julnummer om dessa fynd.

Boken är från 1933 och bygger på dagboksanteckningar Nordström fick då han var på båtresan. Sonen till William Kopsen kontaktade Nordström för att överlämna dagböckerna samt lite annat material. De var ju skrivna på svenska och ingen i sonens omgivning kunde svenska. De skulle göra mer nytta hos en svensk.

William Kopsen föddes 29:e december 1847 i Vaxholm och döptes 2:a januari 1848 till Bror Gustaf Wilhelm Köpsén. Fadern var Sjötullvaktmästare och hette Erik Gustav och var född 1810-10-15 i Kungsåra i Västmanlands län. Modern föddes 1815-12-01 i Österåker och bar flicknamnet Öhrström. Wilhelms efternamn hade även hans farfar enligt födelseboken 1810.

Redan 1852 dog fadern i tyfus. Familjen bor då i Konungakvarteret i Vaxholm. 1857 flyttar Wilhelm till Norrbergskvarteret bland personer med Öhrström i efternamn. Troligen släktingar, mer har jag inte kollat! Anledningen till flytten är att mamman dör i maginflammation 29:e april.

21:a april 1862 flyttar han till Österåker. Ström (Norra) enligt husförhörlängden AI:20B i Österåker och sidan 206. Redan 1863-10-24 flyttar han till sid 156 Knaborgs egor Nöden. I Österåker får han sin skolning av bland annat prostén Pontén.

Lovisa Öhrström

1864-10-24 flyttar han till Stockholm och Hedvig Eleonora församling. Han hinner flytta runt en hel del under sin tid i huvudstaden. Till S:t Nicolai och S:t Clara. Han hinner även med en avstickare till Flen i Södermanland. Här i Stockholm blir han s.k. bodbiträde och lär sig till affärsman.

Efter några år så bestämmer han sig för att emigrera till Kapstaden.

1868 går båten från Göteborg till London. Till Göteborg tar han sig per järnväg. I Hallsberg övernattar man, det gick inte fort då förtiden!

närmare 3 månader.

Reskamraten som varit med honom har egna planer vid framkomsten så honom ser William aldrig igen. Han för nu ett kringflackande liv i letande efter arbete. Det tar några år innan han får ett stadigt arbete som bokhållare och kan stabilisera sitt liv. De grödor man odlar bygger ofta på att ursprungsbefolkningen deltar i skördarbetet. En del av dessa stammar litat man inte på. Det sägs att de ibland är kannibaler, speciellt om matförrådet behöver fyllas på. En i bekantskapskretsen försvinner på ett underligt sätt, varför man misstänker att han blivit ett offer.

William reser ofta mellan Fiji och Sydney i affärer. Han får in en artikel om Fiji i "Ny illustrerad Tidning" 1871. Under sin tid blir han även svensk vicekonsul över Fiji.

För att avsluta denna artikel så kan jag meddela att när han dör 1930 så är han en av Australiens rikaste män. Det han gör sin förmögenhet på är åror till roddbåtar och spadskaft. Årona görs av ask och blir tydligen väldigt populära.

Bildmaterialet till denna artikel är hämtade från boken. Elin Andersson reagerade på Nordströms artikel i DN och hade en hel del information att fylla på med om Williams liv i Vaxholm. Dessutom kompletterar jag artikeln med kartbilder så att placeringen av Fiji blir lättare för läsaren.

För den nyfikne som vill ha lite kunskap om hur man som immigrant överlevde i Australien är detta en intressant bok. Det lilla som beskrivs om Vaxholm kan också vara av intresse. Bilderna på personerna kan vara värdefulla för dem som är släkt med personerna. Saknar man dessutom bilder på sina släktingar, så var så goda här finns de!

Leif Gannert

I Göteborg tog man in på hotellet Göteborg. Båten till England hette Mary och avgick dagen efter ankomsten till Göteborg. Under resan träffar han på en kamrat som sedan följer honom

till Australien. Under resan till London och i London blir de avrådade från att resa till Kapstaden. Australien är mycket bättre, och så blir det. Om jag minns rätt så tog resan till Sidney

Bostad mellan 1847 - 1930 Vaxholm på Everton Road Strathfield

Okvädinsord i Riseberga 1730

Vid sommaringet för Norra Åsbo härad 1730 (Ala: 24 Nr 12) behandlades nedanstående mål där ett par hustrur i Ingelstorp, Riseberg använde flera olika okvädinsord för att uttrycka sitt missnöje med varandra. Dagens ungdom har kanske här något att hämta för att utöka sin något begränsade arsenal av skällsord?

”Samma dag (1730-06-02) tilltalade Cronelänsman Jeppe Lindberg Anders Pålssons hustru Karina Swensdotter i Ingelstorp för utgutna skiälsord på Nills Anderssons hustru Unna Nilsson dotter ibidem, hwilket skall sig tilldragit, at den samma blifwit kallad *tiufkona*, *canaille*, *täfw*a och *taska* förledne winterTijden som vitnen Karinas man Anders Pålsson och Anders Troedsson skola åhört, deruppå sig Karina Swensdotter förklarade, at förledne wintertijden när twistighet emellan dem opkommit om en qwarn de hwarannan wecka brukade, och i deras tijd de finge eij samma bruka, har Nills Andersson kallat henne *Locketäfw*a, och åtskildeliga gånger Seglet

på qwarnen sönderbrutit, samt dragit låsen från dörren. Altså när hon med Nills Anderssons hustru derom stridde kastade Unna mök (dynga) eller orenlighet på henne iänte skiälsord, då hon skiälde henne åter tillbaka, med utlåtelse at hon skulle det wara till dess hennes utlåtelse kunde äfwerbevijsas. I öfrigit förklarade sig nögd med witnens Edeliga utsago härutinnan hwilka således utan iäf efter aflagd Eed intygade särskilt.

1° Anders Troedsson, at för sisl. Juhl när han täckte tak i Ingelstorp, hörde han hustrurne Karna och Unna med hwarandra trätta om en deras qwarn, då Karna Swensdotter, skiälde Unna Nilsson dotter, för *hora* och *taska*, täfwa och *tiufkona* då Unna Nilsson dotter kastade på henne orenlighet i ansigtet och skälde samma ord tillbaka iänte Locketäfw, hwarefter de gådt från hwarandra.

2° Anders Pålsson, at förleden Wintertijden, när Karna Swensdotter kom till at trätta med Unna Nilsson dotter, om et Segel till en qwarn, hörde han at Unna först kallade Karna *dyngemärr* kastande dynga på henne, hwaröfwer Karna förifrad utlät sig det Unna

war en hora och täfwa till dess hon kunde sådant henne öfwerbewijsa, och utöfwer dem plägar dynga kastas och eij annat folk. Och hörde Unna eij mera säga än ropade at hon wore Locketäfw, sedermera de åtskiljdes.

Vidare eij vitnen föredrogo. Tij för sådan beskaffenhets skull, at Unna och gifwit skiälsord på Karna Swensdotter begiärte Cronelänsman opskof till Nills Anderssons och dess hustrurs inkallelse at höras, som bewillades af Tingsrätten till nästkommande Torsdag.”

När målet återupptogs erkände de båda hustrurna att de ”eij sådan otidighet kunde förneka, samt angofwo sig med hwarandra ingådt förening, hälst ingen dem något oärligit hade sins emellan at tillwijta, återkallandes sina ord in för Rätten, och begiärte om straffets förskoning.” Tingsrätten lade därför ner målet men uppmanade dem att i fortsättningen ”eij vidare hwarandra med okvädinsord oroa”.

Guno Haska
www.haska.se

Rättelse ang. Lindmans torp i vårt förra nummer

Det är rätt namn på torpet men det är inte ett torp vid Herrevads kloster utan vid Skärälid.

Sven Hugo Borg – skådespelare i Hollywood

1971 spelades Hylands Hörna in i USA. I Hollywood var Anna Q Nilsson gäst. I samma program deltog även Sven Hugo Borg som nämnde att han hade träffat Anna Q's föräldrar i Klippan, och sen sjöng han en sång om livet i Klippan. Vem är denne man som har anknytning till Klippan?

Sven Hugo föddes 26 juli 1896 i Vinslöv. 1908 får hans far Otto Borg (1873-1924) jobb som lärare i Klippan och hela familjen flyttade in i skolhuset. Hans mor var Johanna Oktavia Borg f. Olsson (1875-1946) och syskonen var Bror Otto Borg (1899-1953 Malmö), Sture Albin Borg (1907-1956 Raus), Edit Kristina gift Lindelius (1902-1979 Ängelholm) och Knut Folke Borg (1912-1994 Trelleborg).

I maj 1912 mönstrade Sven Hugo på S/S Uppland som mässpojke. I Köpenhamn två år senare mönstrade han på ångfartyget Kronprinsessan Margareta som matros.

Den 28 jan 1915 fick han fast anställning vid Kungliga Hallands regemente och avfördes ur Helsingborgs sjömanshus.

År 1914 skiljdes föräldrarna och modern flyttade till Malmö tillsammans med yngsta sonen. Under åren 1918-19 var Sven Hugo skriven hos modern i Malmö. Fadern Otto Borg gifte 1920 om sig med småskollärarynna Olga Eugenia Nilsson och de fick en dotter Birgit, senare gift Lundgren (1920-2009 Uppsala).

1924 seglade han från Hongkong som jungman på skeppet "Nippon". 1925 emigrerade han till USA och kom till Los Angeles för att pröva lyckan inom filmens värld. Han fick sekreterarbete på det svenska konsulatet, och när Greta Garbo samma år kom till Hollywood, utan att kunna engelska, fick

Greta Garbo and her "ears." The gentleman is Svend Borg, who acts as the Swedish actress' interpreter. Fred Niblo, the director, gives all the orders to Svend and then friend Svend submits them to Greta—to obey or not

han i uppgift att bli hennes tolk och alltså när hon spelade in sin första Hollywoodfilm. Under åren 1925-29 arbetade han tillsammans med Greta Garbo och därefter bestämde han sig för att satsa på filmen.

Vid folkräkningen 1930 var han 33 år, ogift, skådespelare och bosatt i en lägenhet i närheten av Hollywood.

År 1933 skrev han en bok om Greta Garbo som heter "The Private Life of GRETA GARBO – by Her Most Intimate Friend". Denna bok är skannad och ligger på Internet.

I boken berättade han bl.a. om när han träffade Greta första gången. Han nämnde även att hon väldigt länge räknade om priser i dollar till svenska kronor innan hon gjorde ett inköp. Hon tyckte att allt var så dyrt - 25 dollar för ett par skor motsvarade 100 kr!

Greta bodde på ett hotell i Santa Monica och för att kunna ta sig till inspelningsstudion i Hollywood, köpte

hon en liten bil. Sven Hugo lärde henne köra bilen och väldigt snabbt började Greta köra fort. Hon åkte ofta fast för fortkörning. En gång körde hon 60 miles i timmen (ca 96m/h) i en 10 miles-zon. Då fick Sven-Hugo åka till domare för att betala hennes böter. Först ringde han till Mr Mayer och berättade vad som hade hänt. Mayer blev rasande och ringde polischefen,

så när Sven-Hugo skulle betala var summan endast 10 dollar. När Greta fick reda på att han hade betalt 10 dollar i böter så tyckte hon att det hade varit bättre att hon hade fått fängelsestraff än att betala så mycket böter!

Det är inte den enda bok Sven Hugo Borg har skrivit. Han har även skrivit romanen "Ride The Wild Sea" som trycktes 1980. Man kan hitta den på antikvariat.

Mer fakta om Sven Hugo

Den 27 okt 1937 reste han från Southhampton till New York. Enligt skeppslistan var hans närmaste anhörig mamma Nanna Borg i Malmö. Han hade löst en försäkring den 20 september i Nairobi, Kenya, så han var kanske på hemresa därifrån. Han angav då Los Angeles som bostadsort.

Jag hittade inte honom i folkräkningen 1940, men 1942 mönstrade han för andra världskriget, vilket inte behöver

betyda att han deltog i kriget. Då var han bosatt i Los Angeles, var frilansskådespelare, hade bruna ögon och blont hår, ett ärr från tatuering på vänstra delen av bröstet. Hans längd var 185 cm och han vägde 84 kg.

Sven Hugo deltog i ett 60-tal filmer fram till 1963 men var bara nämnd i rollistan i ett fåtal filmer. Han spelade ofta tysk nazist i krigsfilmer eller skandinavisk motståndsmän, men han gjorde även andra slags roller.

Hylands Hörna

Sven Hugo var 75 år gammal när han deltog i Hylands Hörna från Hollywood som jag nämnde i ingressen. Denna TV-inspelning visades i Klippan under en kulturvecka för några år sedan och finns numera på SVT:s Öppet arkiv.

Året efter, den 10 okt 1972 gifte han sig med den 74-åriga Olive och de fick nästan 10 år tillsammans innan han avled den 19 feb 1981. Han är begravd i Westwood Memorial Park i Los Angeles.

Sven Hugo Borg och Greta Garbo

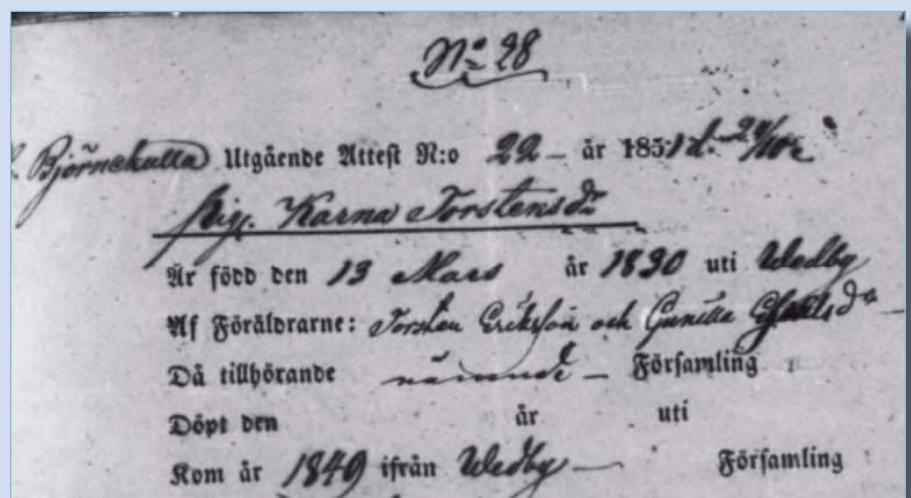
Lena RE

Glöm inte att titta i bouppteckningar och flyttningslängder!

Ju mer man släktforskar, desto mer förstår man hur många olika slags källor som kan vara användbara i jakten på ens släktingar.

Hjördis Nilsson tipsar oss om ett fall där en flicka föds som oäkta, och där forskaren inte förstod var flickan hade fått sitt efternamn ifrån. Det hade inte funnits någon person i flickans närhet som kunde givit henne detta efternamn. Forskaren fick tips om att titta i flyttlängden, och se, där fanns flickans båda föräldrar och efternamnet stämde med faderns namn.

Lena Nilsson

Gråmanstorps (Klippans) kyrkoarkiv, Inflyttningsattester, SE/LLA/13117/H 11/7 (1848-1853)

DNA-jämförelse som verktyg i släktforskningen

Söndagen den 13 sep samlades vi för att lyssna på Eva von Brömsen som grundligt pratade utifrån rubriken.

Varför testa?

DNA-tester gör inte att släktforskningen blir onödig. Tvärtom! Med DNA får du reda på ATT du är släkt men inte HUR! Det betyder att du får många nya släktingar som du ska försöka pussla in i din släktforskning.

Vilka tester?

Det finns tre företag man kan använda sig av: Family Tree DNA (som Eva rekommenderar), 23andMe och AncestryDNA.

Det finns även 3 olika tester man kan göra: autosomt test, Y-DNA och mtDNA. Det första är ett brett test som Eva tycker att man ska börja med. Detta test kostar \$ 99 hos alla tre företagen.

Y-DNA kan bara män göra och det är ett mycket bra test som följer den raka manssidan. Denna test kan man få i olika prisklass från \$ 169 till \$359 – ja, det finns även ett ännu dyrare. Priset är hos Family Tree DNA. Ju dyrare desto mer kan man få ut av testen.

Slutligen mtDNA som tar den rena moderslinjen kan tas av både män och kvinnor eftersom män ju även har en x-kromosom. Priset på denna test är \$199 hos Family Tree DNA. Det kommer ofta rabatter t.ex. i samband med något evenemang eller till jul. Passa på då!

Det är inte så att när man topsar sig så blir man jämförd med alla människor som finns. Nej, det är bara de som redan har topsat sig som man kan få träff på. Ja, sen tillkommer ju alla de som topsar sig framöver.

Syskon, föräldrar

Topsa gärna flera familjemedlemmar och speciellt äldre släktingar. Syskon har inte samma DNA eftersom vi får

Eva von Brömsen

50% av vår fars DNA och 50% av vår mors DNA. Våra syskon kan rent teoretiskt få de andra halvorna av far och mor. Därför kan det vara viktiga pusselbitar man får av att topsa dem.

Hur gör man?

Jo, man beställer ett kit och i det ligger 2 små borstar och 2 små behållare. Topsa på ena kindens insida med den ena topsen och stoppa ner den i

en behållare och gör likadant på den andra kinden. Fyll i den gröna lappen med ditt namn eller hitta på ett namn om du vill vara anonym. Sätt på 14 kr i frimärke + en blå lapp Prioritaire och skicka iväg brevet. Därefter loggar man in på den angivna hemsidan www.familyreedna.com och väntar i några veckor på testresultatet.

Tips

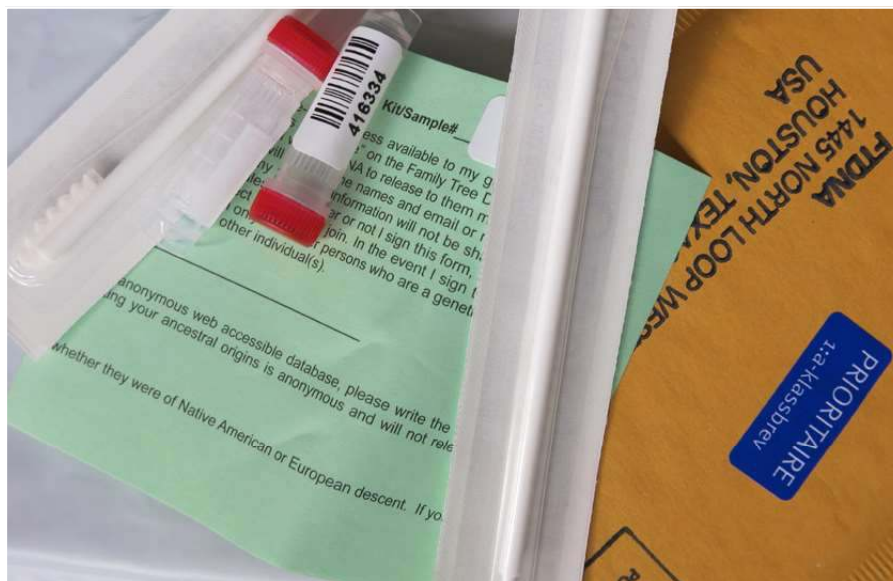
Eva tipsade även om en ny handbok som man kan köpa på Rötters hemsida. Den heter "Släktforska med DNA" och är skriven av Peter Sjölund. Priset är 230 kr.

Eva är med i Svenska Sällskapet för Genetisk Genealogi SSGG och hon tipsade om deras hemsida på www.ssgg.se. Där finns många tips och hjälp för den som är intresserad.

Om man är med i Facebook så finns det en grupp som DNA-anor med många intressant information och där man kan ställa frågor.

Det var en trevlig träff med en lång frågestund efteråt. Trots att jag redan tidigare har topsat mig, så fick jag svar på några frågor.

Lena RE

Testmaterialet från FamilyTreeDNA

Arbetsträff med temat "Bilder och kartor"

Onsdagen den 4 nov samlades drygt 10 personer i lokalen bredvid vår släktlokal. Det var första gången vi använde denna lokal. Den fungerade bra men det behövs en duk att visa bilder med kanonen på i stället för på väggen. Vi hann inte så mycket på en gång utan bestämde oss för att fortsätta två gånger till i samma grupp.

Vi började med att repetera det vi hade arbetat med våren 2014 (se *Åsbo Släktblad 2014 nr 1 sid 22-23*) dvs. hur man laddar ner programmet PhotoFiltre 7 och får den på svenska, hur man beskär, gör svart-vit, klonar, smetar ut, lägger till text, flyttar text, lägger ihop lager, rätar upp bilder, ändrar bildstorlek och tar bort röda ögon. *Om ni vill ha handboken till programmet, så kan jag maila den för den går inte att ladda ner från Internet längre.*

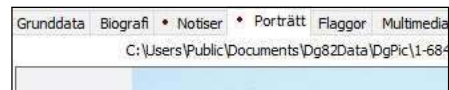
Bilder i Disgen

Nu var det dags att lägga in bilderna i släktprogrammet Disgen. Först diskuterade vi olika sätt att döpa bildfilerna och därefter kopierade vi in bilderna till mappen DgPic som ligger under Dg82Data (eller något liknade om du har en äldre version). Bilderna måste inte ligga här, men det är lättare att få utskriften att fungera om de gör det.

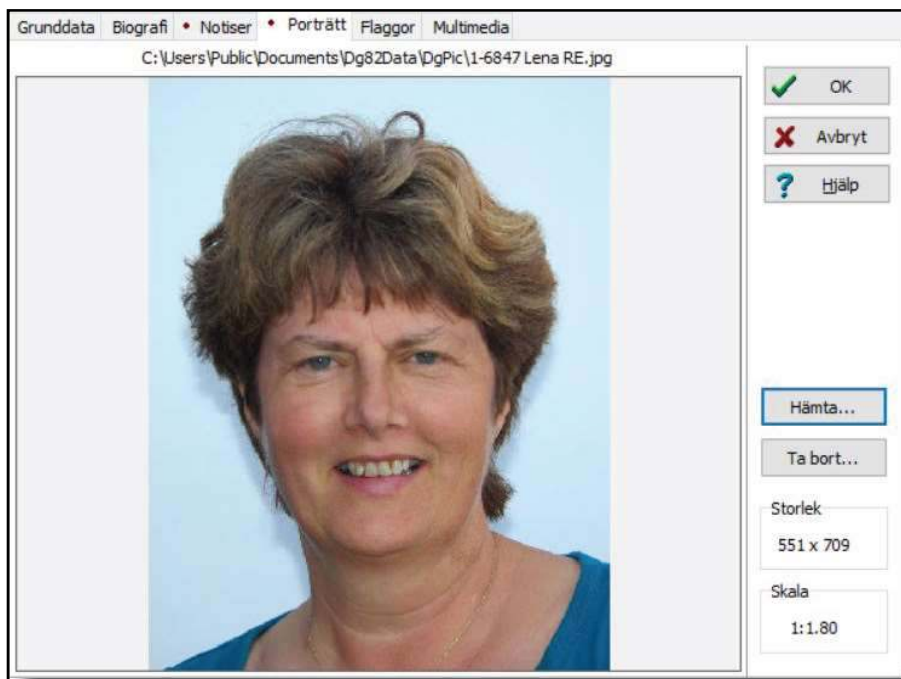
Porträtt

Så här gör man för att en person ska få sitt porträtt i Disgen. Öppna personnotiserna för en person.

Välj porträtt och hämta den rätta fotofilen. Klicka Ok så är bilden klar.

Gå därefter till fliken Notiser ovanför bilden. Klicka på bildens namn och välj Ändra så kan du ändra storleken. Vill du ha en bestämd storlek eller originalstorleken? Du kan även skriva

en bildtext genom att klicka på fliken ovanför bilden.

Fler bilder

Det går bara att ha en bild som porträtt. Om du vill ha fler bilder så lägger du till dem som en ny notis. Du kan även ha bilder till händelser t.ex. vigsel.

Utskrifter

För att kunna få med bilderna i utskriften måste du bocka för porträtt eller bilder. Detta gör du när du har valt utskrift. Klicka på Inställningar (se bild nedan).

Välj därefter För Antavlan/Ansedeln/Stamtavlan och gå därefter in under Notiser och Ändra (se bild nedan).

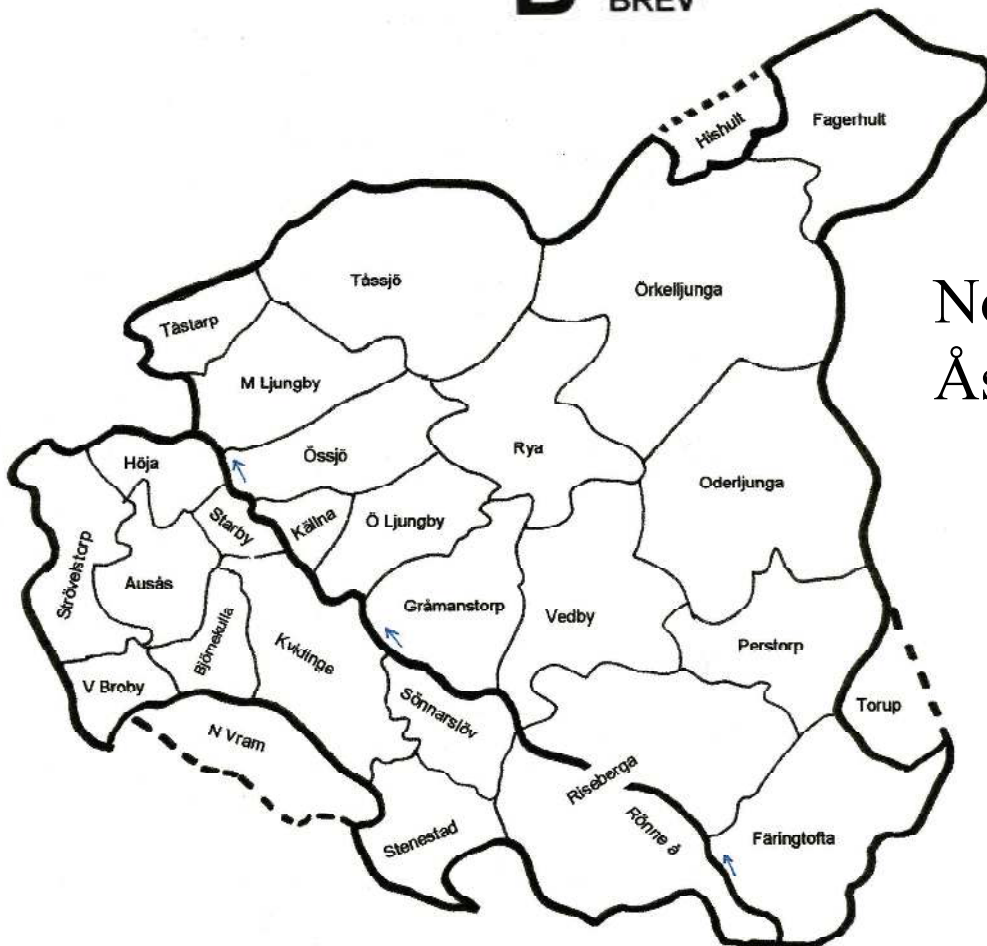
Sätt en bock i Porträtt och/eller Bild. Klicka därefter OK och Spara så är det klart. Om du gjorde detta för Antavlan så får du göra om samma arbete för Stamtavlan och Ansedeln om du vill ha bilder med. Det är lätt att ändra här efter behov. Ibland vill du ha med bilder och ibland inte.

Förberedelser för att använda kartor i Disgen

Därefter började vi med att konvertera till Disgen-orter. Hur man gör detta berättar jag mer om i ett senare nummer eller i en ny liten kurs om intresse finns. Hör gärna av er till mig!

Lena RE

B FÖRENINGSBREV

Norra & Södra Åsbo härad

Program våren 2016

Lör. 13/2	kl.13.00	ÅRSMÖTE och därefter blir det underhållning med sång och musik av populära Lasakungen:s Mats P och Swingin' Ingrid.
Ons. 13/4	kl.19.00	KVÄLLSTRÄFF. Peter Ullgren berättar om Herrgårdsspöken och "Karolinska krigaröden". Sockenbor och deras patronatsherrar.
Sönd. 8/5	kl.13.30	VÅRUTFLYKT till Polemanska huset i Färingtofta där vi blir guidade i arkivet och i den restaurerade trädgården. Även eftermiddagsfikan avnjuter vi här. Samåkning kl.13.00 från polishuset, Klippan.

Öppet Hus (ingång via rampen på gaveln)

måndagar	kl.13-16	18/1, 1/2, 15/2, 29/2, 14/3, 28/3, 11/4 och 25/4
fredagar	kl.13-16	22/1, 5/2, 19/2, 4/3, 18/3, 1/4, 15/4 och 29/4
söndagar	kl. 9-12	31/1, 6/3 och 10/4

Alla aktiviteter (utom vårutflykten) är på Studiegården 47:an, Storg 47, Klippan
Se även vår hemsida (www.aasbo-gen.se).